

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

“TAFAKKUR VA TALQIN”

MAVZUSIDAGI

**RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN TO‘PLAMI
(II QISM)**

BUXORO 2022 yil, 23 may

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

**BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

**mavzusida Respublika miqyosidagi
ilmiy-amaliy anjuman to‘lami
(II qism)**

Buxoro 2022-yil, 23-may

Adabiyotlar

1. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. –T.: “O‘zbekiston”. – 2017.– 102b.
2. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. T.: A.Qodriy nomidagi nashriyot. 1993. 224 b.
3. Ageev V.S. Mejgrunnovoe vzoimodeystvie. –M.: MGU, 1990-240 s
4. Petrovskaya L. A. Kompetentnost v obshenii. Moskva; 1998, 74-79 b.
5. G‘oziev E.G‘. Muomala psixologiyasi. T.; O‘z MU.; -2001. 67 –b.

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI TAYYORLASHDA TIZIMLI YONDASHUVNING MOHIYATI

Sh.H.Quliyeva,

“Texnologik ta'lim” kafedrasi dotsenti,

M.M.Isoqova,

BuxDU magistranti

Annotasiya: Ta'lim sohasida tizimlar nazariyasi, tizimli yondashuv mazmuni hamda oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda tizimli yondashuvning mohiyati keltirilgan.

Kalit so'zlar: tizim, tizimlar nazariyasi, tizimli yondashuv, yaxlit tizim, pedagogik jarayon.

O'zbekiston taraqqiyotida xalqning boy ma'naviy salohiyati va umuminsoniy qadriyatlarga hamda hozirgi zamon madaniyati, iqtisodiyoti, ilmi, texnikasi va texnologiyasining so'nggi yutuqlariga asoslangan mukammal ta'lim tizimini barpo etish dolzarb ahamiyatga ega.

Ta'lim sohasida tizimlar nazariyasi, tizimli yondashuv va ularga tegishli bo'lgan tushunchalar ba'zi olimlar, ilm-fan namoyondalari tomonidan «Tizimli

yondashuv» deb yuritilsa, ba'zi olimlar tomonidan esa «majmualiy yondashuv» «bir tartibga keltirish», «tartibga solish» singari iboralar orqali ifoda etilmoqda. Ijtimoiy voqelikka oid qo'llanilayotgan bunday murakkab ilmiy tushunchalar nisbatini qiyosiy solishtirsak, ko'pchilik tomonidan «tizimli yondashuv» qabul qilinganligi ma'lum bo'lmoqda.

Oliy ta'lim uchun o'ziga xos xususiyat hisoblangan o'quv-tarbiya jarayonini, shu jarayon amalga oshiriladigan muhit elementlari o'zaro bir-biri bilan ma'lum bir aloqa va munosabatda bo'lgan bir qancha komponentlardan tashkil topgan murakkab tizim sifatida qarash mumkin [3].

Tizimli yondashuv ta'limning miqdoriy darajasigina emas, balki sifat darajasini ham namoyon etadi. Shuningdek, u ta'limga nisbatan kundan-kunga ortib borayotgan jamiyat talablarini va fandagi sifatli siljishlarni, hamma darajadagi ta'lim mazmuni va usullarini hisobga olgan holda ta'limni tashxis qilishga yordam beradi [4].

Pedagogik tadqiqotlarda tizimli yondashuvni ta'lim jarayoniga qo'llanilishini T.A.Ilina, M.Ochilov, N.A. Muslimov, J.A. Hamidov tadqiqotlarida ko'rishimiz mumkin.

Tizimli yondashuv asosida ta'lim oluvchilarda faoliyatni o'zi tashkil etish va rivojlantirish qobiliyatini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Talabaga ta'lim berish va uni tarbiyalashga sinergetika tamoyillari nuqtai nazaridan yondashishda quyidagi g'oya ilgari suriladi: talabada shakllanishi lozim bo'lgan bilim va ko'nikma nafaqat o'qituvchining maqsadga yo'naltirilgan pedagogik faoliyati asosida, balki o'qituvchi yordamida uning o'z faoliyatini o'zi tizimli tashkil etishi orqali ham shakllanadi [4].

Ta'lim tizimiga tizimli yondashuvni tadbiq etish tajribalarini pedagog-olimlardan S.T. Turg'unovning tadqiqotlarida ham ko'rish mumkin. Uning ta'kidlashicha, yaxlit ta'lim jarayonini rivojlantirishda tizimli yondashuv, refleksiv yondashuv, shaxs-faoliyat yondashuvi, vaziyatli yondashuv, muvofiqlashtirilgan yondashuv, natijalar bo'yicha boshqaruv muhim ahamiyat kasb etadi [3].

Pedagogik jarayonlarning yaxlit tizim sifatida bir-biriga bog'liq hodisalarning sabab va oqibatlarini tarzida rivojlanishini K.Zaripov o'z tadqiqotlarida e'tirof etgan. Ta'lim-tarbiya jarayonidagi pedagogik hodisalar ma'lum qonuniyatlar asosida o'zaro bog'liq bo'ladi. Ularni bilish ta'lim-tarbiyaning ilmiy asoslarini egallash uchun juda muhimdir. Har bir pedagogik hodisa ma'lum sabablarga ko'ra vujudga kelib, muayyan natijaga olib keladi. U yoki bu pedagogik jarayon yoki hodisani keltirib chiqargan sabablarni aniqlash, ularni faqat bilibgina qolmasdan, ijobiyliklarining ta'siridan foydalanish, salbiylarining oldini olish imkoniyatini beradi. Natijada pedagogik jarayonni ilmiy asosda boshqarish imkoniyati kuchayadi.

Pedagogik jarayonlarning mohiyatini chuqur anglash, ularni tizimli tadqiq qilish pedagogik jarayon va qonuniyatlarini alohida va yaxlitlikda o'rganishni zaruriyatga aylantirdi [2].

Pedagogik holat o'z xususiyatiga ko'ra katta miqdordagi turli ta'sir va nufuzlarga uchraydigan murakkab holat hisoblanadi. Bu holat va ta'sirlarning bir qismini boshqarish mumkin, ob'yektiv mavjud bo'lgan boshqalari esa quyidagi tizimning boshqaruv markazi ta'siriga aloqador bo'lmaydi, lekin shu bilan birga tizimli yondashuvni amalga oshirishda ularni inobatga olish lozim. Masalan, o'quv jarayoni ko'pgina tashkil etuvchi o'zaro faoliyatdagi tizim sifatida ko'pgina omillar ta'siriga uchraydi, bular: jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, ishlab chiqarish kuchining rivojlanish darajasi. Ular ko'rib chiqilayotgan tizimning boshqaruv markazining ta'siriga berilmaydi, lekin ularning ta'sirini albatta inobatga olish lozimdir, chunki bu omillar ta'lim va tarbiya jarayonida ta'lim maqsadi, mazmuni va usullarini tanlash uchun omil bo'lib xizmat qiladi [1]. Pedagogik faoliyat natijasini nihoyatda aniqlik bilan hisoblash juda mushkul, chunki pedagogik tizim ko'p sonli va noxiziqiy bog'lanishlardan iborat. Ta'lim tizimini o'z-o'zini tashkil etishga qodir ochiq turdagi tizim sifatida qarab, natijalarning nisbiyligini e'tiborga olish va ta'lim jarayonini tashkil etish mazmuni, shakli va metodlarini tanlashda, eng muhimi, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda bir tomonlama qarashlardan voz

kechish zarur. Bizning nazarimizda, tizimli yondashuv ta'lim tizimini boshqarishning metodologik asosi hisoblanadi. Undan foydalanish ta'lim jarayoni sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. *Quliyeva Sh.H., Sharopova M.R.* Bo'lajak kasbiy ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuv. МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ. №3-2 Нөкис - 2020. 22-25-betlar.

2. Kulieva Shakhnoza, Karimova Makhbuba [Interactive Technologies as a Means to Improve the efficiency and Quality of the Educational Process.](#) INTERNATIONAL JOURNAL ON HUMAN COMPUTING STUDIES. Volume: 03 Issue: 2 March-April 2021.

3. Қулиева Ш.Ҳ., Тўраев А.А. Тизимли ёндашув асосида бўлажак ўқитувчиларни касбий-педагогик тайёргарлигини шакллантириш. Узлуксиз таълим. Махсус сон. 2020. 107-111-бетлар.

4. Қулиева Ш.Ҳ., Тўраев А.А. Бўлажак ўқитувчиларни тайёрлашда модулли таълим технологияларининг аҳамияти. PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2020, № 3.

IQTIDORLI BOLALARNI ANIQLASH, ISHLASH, RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI

M.X.Tilavov

Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

S.B.Boltayev

Jismoniy madaniyat fakulteti 2-bosqich talabasi.

Kadrlar tayyorlashda dolzarb va katta istiqbolli yo'nalishlardan biri - maktab o'quvchilari orasidan iste'dodli, zukko bolalarni aniqlab, ularni alohida dasturlar asosida o'qitish, xalq xo'jaligi uchun malakali mutaxassislar yetishtirishdir. Intellektual mulk deb atalgan bu boylik mamlakatimiz taraqqiyoti omili, ma'naviy

<i>B.J.Hayitov</i>	<i>Ziyorat turizmida halol ovqatlanishni tashkil etish.....</i> 330
<i>M.S.Sayfiddinova</i>	<i>Ziyorat turizmini rivojlantirish muammo va istiqbollari.....</i> 334
<i>N.B.Djurayeva</i>	<i>The impact of the covid-19 pandemic on pilgrimage tourism. problems and solution.....</i> 340
<i>Sh.M. Tajibayev</i>	<i>Pilgrimage tourism today. problems and solution.....</i> 345
5A111701 – Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang’ich ta’lim)	
<i>M.Y.Ro’ziyeva G.R.Mametjumayeva</i>	<i>Boshlang’ich sinflarda o’quvchilar nutqini o’stirishda badiiy asar matnini tahlil qilish bosqichlari va usullari .....</i> 351
<i>M.Б.Файзуллаев M.M.Саидова</i>	<i>Отражение взглядов и культурных ценностей в корейских народных сказках (на примере сказки «хынбу и нольбу»).....</i> 357
5A112101 – Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (texnologik ta’lim)	
<i>Sh. Quliyeva R.Mamatova</i>	<i>“Mahsulot tayyorlash texnologiyasi” fanini interfaol metodlarni qo’llash.....</i> 362
5A110902 – Pedagogika va psixologiya	
<i>M.B.Ahmedova</i>	<i>Janubiy Koreya ta’lim tizimi: kredit-modul sistemasi, rivojlanish bosqichlari va kelajak istiqbollari.....</i> 366
<i>M.U.Axmedova</i>	<i>Uyushmagan yoshlar bilan ishlashning ijtimoiy psixologik mexanizmlari.....</i> 374
<i>A.M.Nazarov M.B. Botirova</i>	<i>Noto’liq oilalardagi o’smirlarning ijtimoiylashuvi jarayonining tashqi va ichki determinatlari .....</i> 377.
<i>A.M.Nazarov, Sh.A. Sa’dullayeva</i>	<i>Psixologik himoya mexanizmlarini o’rganishning ilmiy-nazariy asoslari.....</i> 382
<i>A.M.Nazarov, F.B.Hafizova</i>	<i>Bo’lajak psixologlarning matematik kompetentligini oshirishning psixologik xususiyatlari.....</i> 389
<i>H.B.Ismatova</i>	<i>Tarbiyasi og’ir o’quvchilar bilan ishlashni tashkil etishda pedagogik ta’sir mexanizmlari.....</i> 393
<i>G.Nuratova</i>	<i>Ingliz tilini o’rganishda interferensiya muammosi, tahlili, chet tili darslarida foydalanishda samarali didaktik vositalar.....</i> 397
<i>M.B.Nabiyev</i>	<i>Psixologiyada shaxslararo munosabatlar muammosining o’rganilganlik holati xususida.....</i> 401
<i>Sh.H.Quliyeva, M.M.Isoqova,</i>	<i>Oliy ta’lim muassasalarida bo’lajak o’qituvchilarni tayyorlashda tizimli yondashuvning mohiyati.....</i> 407